

Téves fogalmak a mérleg mivoltáról.

A mérlegnek a kereskedelmi könyvvitel egész szerkezetével és a könyvelés technikájával való viszonyából eredt félreismerések a mérleg tartalmának és jelentőségének megértésében sok téves fogalmat tettek közkeletűvé. Néhány ilyen általános jellegű tévedésre akarok e helyen rámutatni.

1. A tőkeszámla szenvedő vagyონrész ugyan, de nem tartozás. A tiszta vagyón ott szerepel a mérlegszámla követelése sorában; de ki fogná azt szenvedő vagyónnak mondani?! Még a kereskedelmi társaságok üzleti konstrukciójában sem az, holott itt sok olyan tulajdonsággal bír, a mi annak jellemezhetné. Nem egészen alaptalan, sőt nagyon találóan írta fel az angol normal-bilancz a mérlegszámla két sarkára e szavak helyett aktíva-passzívra ezt: *Property and assets*; illetőleg *Capital and liabilities*.

Maga a jogtudomány már régen tisztázta a mondottam látszólagos ellenmondást és a jogtudorok nincsenek kétségben az iránt, hogy bár a törvény a tőkének, a szenvedő vagyón részei közé való felvételét elrendeli, nincsen a világon olyan részvénytársaság, a mely részvénytőkéjét szenvedő vagyónak fogja tekinteni. De a jogszolgáltatás gyakorta félreismeri a jeleztem igazságot. Nem régiben olvastam egy német jogi szaklapban, hogy valamelyik berlini részvénytársaság fizetéseképtelenségnek nyilvánított, mivel a társaság vagyona nem fedezte a társaság tartozásait és a tartozások között ott szerepelt a részvénytőke is! ha ebből az ítéletből valaki levonná a következményt és ezt a következményt általános érvényességgel valahol kimondának, akkor minden részvénytársaságra ki kellene mondani a csődöt, a mely társaságnak mérlege veszteséget mutat.

2. A mérleg csak fotografia. Minden arczkép csak azt a pillanatot örökíti meg, illetőleg a lefényképezett egyénnek vagy tárgynak fizikai külsőségeit csupán a lefényképezés pillanatában jelentkező méretek szerint örökíti meg. Ilyen kép a mérleg is. A vagyón állapotainak ama formáját adja, a melyet az a felvétel pillanatában mutatott. A mi azelőtt történt, hogyan támadtak az egyes tételek, milyen és mekkora volt a forgalom, — azt nem mutatja. Ezért lett szokássá egynémely pénzintézetnél, hogy az üzleti mérlegen kívül még ugynevezett forgalmi mérlegeket is tesznek közzé. Ebben a forgalmi mérlegben elmondanak azután mindent, a mit a mérlegben nem lehet elmondani; feljegyzik benne a múlt év végén maradt készletet, az év folyamán megessett szaporulatot, az egész évi kiadást és az év végére maradt készletet. A törvény követelte mérlegben ilyen részletekbe bocsátkozni nem lehet. Ez csak pillanatnyi felvétel — fotografia; a Breslauer Discontobank igen találóan így nevezte el: *Saldenbilanz*, a melyben sem a bevételek, sem a kiadások számára nem jut hely és csak az egyenlegek gyűjtetnek együvé.

3. Sokszor adott már okot félreértésre az a helyes és törvényes eljárás, hogy a részvénytársaságok alaptőkéje a tartaléktőkékkel egyetemben a szenvedő vagyron részei közé veendőek fel. Sokan magyarázták ezt már úgy, hogy az alaptőke, a mennyiben be van fizetve, felveendő a passzívák közé és a mennyiben ez a befizetett alaptőke akár valóságban, akár más vagyronrészekbe fektetve megvan, felveendő az aktívák közé. A be nem fizetett alaptőke pedig felveendő a passzívák közé is, mivelhogy ez a társaság követelése a társaság tagjai ellen, felveendő az aktívák közé is.

De az ilyen magyarázat téves és a mérleg fogalmának nyilván való félreismerése.

Egy és ugyanazon objektum nem lehet egyidejűleg aktívum és passzívum, épen úgy, mint a hogy követelés és tartozás nem lehetnek azonos fogalmak. Alaptőke és tartaléktőke együttesen alkotják az üzleti tőkét, a melynek nagysága kiszámítható, ha az aktíva összegéből levonjuk az adósságokat és az évi nyereséget; e végből tehát a könyvvitel technikájának alaptörvénye szerint a passzív vagyron rovatába jegyzendőek, mivelhogy csakis így lehetséges a mérleg két oldalát egyenlő összegűvé tenni.

Az aktívák a szerint alakulnak, a mint az üzleti tőke felhasználatik, de az ingatlanok, az ingóságok és a követelések nem képezhetik a mérlegnek alaptőkéjét, illetőleg tartaléktőkéjét.

Azok, a kik fentebb jelzett véleményt tartják igaznak, azok összecszerélik a mérleg tőkeszámláját a tőke közgazdasági fogalmával, a melynek jellemző részei rendesen megilletik az aktívákat; csakis ennek a két különféle dolognak összezavarásából magyarázható, hogy sokan egy és ugyanazt a dolgot aktívumnak és passzívumnak tekintik.

A törvényes szokás megfelel a valóságnak és úgy magyarázandó, hogy alaptőke és tartaléktőke csakis a passzívák közé vehető fel és az aktívák között helyet nem foglalhat.

Dr. Berényi Pál.